

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: “Η ΜΟΥΣΕΙΑΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΩΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑ: Η
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ NATIONAL HORSE RACING MUSEUM
ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ”

ΜΑΡΙΑ ΜΕΛΙΓΚΩΝΗ

A.M. B2018017

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ Κ. ΚΟΝΤΟΠΑΝΑΓΟΥ

ΚΕΡΚΥΡΑ

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΈΤΟΣ 2022-2023

**Η ΜΟΥΣΕΙΑΚΉ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΩΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ NATIONAL HORSE RACING
MUSEUM ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ**

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου Αικατερίνη Κ. Κοντοπανάγου η οποία, παρά το γεγονός ότι ήμουν αρκετά αργή στη συγγραφή μου αλλά και αγχωμένη με το “πως θα βγουν οι σελίδες”, αφιέρωσε τον πολύτιμο χρόνο της και με καθοδήγησε μεθοδικά για να μπορέσω να ολοκληρώσω την πτυχιακή μου εργασία. Στο ίδιο πλαίσιο ευγνωμοσύνης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου Σταύρο Βλίζο. Χάρης την “πίεση” του στην παρουσίαση εργασιών αλλά και στην προφορική εξέταση των μαθημάτων του, μπορώ να πω ότι αισθάνομαι λιγότερο αγχωμένη όταν πρέπει να μιλήσω μπροστά σε ένα κοινό.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Τάκη Δανόπουλο από το Άργος ο οποίος με την αγαπημένη μου φοράδα Φαίη, μου έμαθαν πως να φροντίζω άλογα και να ιππεύω. Στην συνέχεια, ένα ακόμη μεγάλο ευχαριστώ στην προπονήτριά μου Susan White και την Athena Purves-Funnell τις οποίες γνώρισα στην Κέρκυρα και με “έσπρωξαν” προς την προπονητική και θεραπευτική ιππασία.

Τέλος ένα μεγάλο ευχαριστώ στους γονείς μου και ειδικότερα στον πατέρα μου ο οποίος κράτησε την υπόσχεσή του παρότι δεν είχα πάρει ακόμη το πτυχίο μου.

Περίληψη

Κεντρικό θέμα της εργασίας αυτής είναι πώς το μουσείο μπορεί, εκτός από χώρο έκθεσης της ιστορίας και της τέχνης, να είναι και χώρος θεραπείας. Το μουσείο ως χώρος θεραπείας απευθύνεται σε ανθρώπους με ψυχικά αλλά και σωματικά νοσήματα. Μέσω κατάλληλα οργανωμένων προγραμμάτων σε συνεργασία με τους εκάστοτε θεράποντες, οι άνθρωποι αυτοί μπορούν να έχουν την ευκαιρία να αποκτήσουν καινούργιες εμπειρίες, γνώσεις αλλά και να διεξάγουν, στο βαθμό που γίνεται, την θεραπεία τους.

Πρόταση της εργασίας αυτής είναι, σε ένα πρωτότυπο μουσείο, το National Horse Racing Museum στην Αγγλία, το οποίο είναι ένας χώρος τέχνης όσο και ένας χώρος επανεκπαίδευσης αλόγων, να γίνει μια μουσειοπαιδαγωγική δράση για παιδιά ηλικίας 10-12 ετών στο φάσμα του αυτισμού μέσω της θεραπευτικής ιππασίας.

Λέξεις-Κλειδιά: μουσείο, θεραπεία, αυτισμός, μουσειοπαιδαγωγική, άλογο, θεραπευτική ιππασία, καλλιτεχνική θεραπεία

Abstract

The central theme of this work is that the museum can, apart from being a place of exhibition of history and art, be a place of therapy. The museum as a place of therapy is addressed to people with mental as well as physical illnesses. Through appropriately organised programs in cooperation with the therapists, these people can have the opportunity to gain new experiences, knowledge and, as far as possible, to carry out their treatment.

The proposal of this work is, in an original museum, the National Horse Racing Museum in England, which is an art space as well as a horse retraining space, to make a museum-educational activity for children aged 10-12 years on the autism spectrum through therapeutic riding.

Keywords: museum, therapy, autism, museum-educational activity, horse, therapeutic horseback riding, art therapy

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	1
Περίληψη	2
Abstract	3
Περιεχόμενα	4
Εισαγωγή	5
Κεφάλαιο 1ο	6
1.1 Μουσείο, εκπαίδευση, διαδραστικότητα	6
1.2 Θεραπευτική διάσταση των μουσείων	10
1.3 Το National Horse Racing Museum	14
Κεφάλαιο 2ο	19
2.1 Αυτισμός	19
2.2 Θεραπευτική Ιππασία	22
2.3 Η μελέτη της Dr. Robin L. Gabriels	25
Κεφάλαιο 3ο	28
3.1 Πρόταση Μουσειοπαιδαγωγικής Δράσης: Tableaux Vivant	28
Συμπεράσματα	33
Βιβλιογραφία	35

Εισαγωγή

Η εργασία αυτή εκπονήθηκε με την μέθοδο της βιβλιογραφικής έρευνας αλλά και με την βοήθεια προσωπικής εμπειρίας στον χώρο των αλόγων και της ιππασίας. Η ενασχόλησή μου με την ιππασία και η δουλεία μου εκείνη την περίοδο σε ιππικό όμιλο στην Κέρκυρα, οδήγησαν στην επιλογή του θέματος. Χωρίς αυτήν, δεν θα μπορούσα να στηρίξω το θέμα αυτό.

Κάθε κεφάλαιο τεκμηριώνεται μέσω της βιβλιογραφίας με το τελευταίο να κάνει μια πρόταση μουσειοπαιδαγωγικής δράσης η οποία, στα πλαίσια του μαθήματος Μουσειοπαιδαγωγική, διενεργήθηκε.

Το μουσείο από έναν χώρο για λίγους, γίνεται ένας χώρος για όλους χωρίς διακρίσεις. Από την φύλαξη και την έκθεση, περνάμε στην εκπαίδευση και την θεραπεία, το κεντρικό θέμα της εργασίας αυτής. Με κεντρικό άξονα το μουσείο ως χώρο θεραπείας, θα ακολουθήσει πρόταση μουσειοπαιδαγωγικής δράσης η οποία συνδυάζει την καλλιτεχνική θεραπεία και την θεραπευτική ιππασία με κοινό παιδιά στο φάσμα του αυτισμού.

Η νέα πρόταση που παρουσιάζεται είναι ο συνδυασμός των θεραπειών αυτών σε ένα μουσείο όπως το National Horse Racing Museum, μια πινακοθήκη και ένας χώρος επανεκπαίδευσης αλόγων, ένα πραγματικά μοναδικό ίδρυμα.

Η μελέτη περίπτωσης επιβεβαιώνει τις σύγχρονες προσεγγίσεις σε σχέση με την θεραπευτική διάσταση του μουσείου. Αποτελεί ένα ικανό περιβάλλον πολιτιστικού ενδιαφέροντος στο οποίο κοινότητες με αυτισμό εντάσσονται και συμπεριλαμβάνονται έμπρακτα, βελτιώνοντας την καθημερινότητά τους. Στο πλαίσιο αυτών των σύγχρονων μουσειολογικών προσεγγίσεων συμπερίληψης, προτείνεται η μουσειοπαιδαγωγική δράση.

Κεφάλαιο 1ο

1.1 Μουσείο, εκπαίδευση, διαδραστικότητα

Τι είναι ένα μουσείο; «Μουσείο είναι ένα μη κερδοσκοπικό ίδρυμα στην υπηρεσία της κοινωνίας που ερευνά, συλλέγει, συντηρεί, ερμηνεύει και εκθέτει υλική και άυλη κληρονομιά. Ανοιχτά στο κοινό, προσβάσιμα και χωρίς αποκλεισμούς, τα μουσεία προωθούν την ποικιλομορφία και τη βιωσιμότητα. Λειτουργούν και επικοινωνούν ηθικά, επαγγελματικά και με τη συμμετοχή των κοινοτήτων, προσφέροντας ποικίλες εμπειρίες για εκπαίδευση, ψυχαγωγία, προβληματισμό και ανταλλαγή γνώσεων». Αυτός είναι ο νέος ορισμός του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM) για το μουσείο ο οποίος εγκρίθηκε από το 92% των συμμετεχόντων στην γενική συνέλευση που έγινε στην Πράγα στις 24 Αυγούστου 2022¹.

Τα πρώτα μουσεία δεν είχαν καμία σχέση με αυτό που γνωρίζουμε εμείς σήμερα. Ήταν ιδιωτικές συλλογές οι οποίες δεν ήταν ανοιχτές στο κοινό ούτε καν είχε τεθεί το ζήτημα εκπαίδευσης μέσω αυτών. Η μουσειακή εκπαίδευση βασίστηκε και βασίζεται σε ένα μεγάλο βαθμό στην εκπαιδευτική αξία που έχουν τα μουσειακά αντικείμενα μέσα σε ένα διαμορφωμένο περιβάλλον. Η εκπαιδευτική αυτή αξία ξεκινάει από την εποχή του Διαφωτισμού² όπου σηματοδοτείται η ανάπτυξη του μοντέρνου μουσείου.

Το μοντέρνο μουσείο του 18ου αιώνα έχει ως στόχο την ανάπτυξη της σχέσης του με το κοινό και ενός θεωρητικού πλαισίου για τη λειτουργία του. Υπάρχει σημαντική αλλαγή σε σχέση με την έρευνα, την τεκμηρίωση και την ταξινόμηση των μουσειακών εκθεμάτων με αποτέλεσμα να ξεκινάει η εξειδίκευση των επιστημών αυτών. Η σχέση κοινού-μουσείου και η εξέλιξη των εσωτερικών λειτουργιών του, έχουν γίνει πράξη και σηματοδοτούν τον 19ο αιώνα. Τα μουσεία αναλαμβάνουν ρόλο σημαντικό για τη μόρφωση και την καλλιέργεια του κοινού της εργατικής και μεσαίας τάξης κυρίως, ενώ παράλληλα η κατανόηση της δύναμης της τέχνης δημιουργεί την ανάγκη για την υπέρβαση ουδέτερων χώρων συνάντησης για όλες τις κοινωνικές τάξεις.

1 Μαυρούδη 2022, “Νέος ορισμός για το μουσείο από το ICOM.”

2 Μωραΐτου 2003, 7-8

Οι ραγδαίες κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην πορεία του μουσείου κυρίως στο δεύτερο μισό του 20ου αιώνα³. Έτσι, ξεκινώντας από την Αμερική και φτάνοντας στην Ευρώπη, δίνεται έμφαση στην επικοινωνιακή και κοινωνική αποστολή του μουσείου. Το μουσείο του 21ου αιώνα δεν αντιμετωπίζεται πλέον σαν ένας απροσπέλαστος χώρος συλλογής και έρευνας αλλά μέσω των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που οργανώνονται, προσφέρει εμπειρίες και η επαφή με τα αντικείμενά του προκαλούν το ενδιαφέρον του κοινού. Η διαδικασία της παρατήρησης, της περιγραφής και της σύγκρισης των εκθεμάτων αναπτύσσουν τις κριτικές ικανότητες και δεξιότητες του κοινού.

Σχεδόν ταυτόχρονα με την μουσειακή εκπαίδευση, ξεκινάει η έννοια της διαδραστικότητας η οποία και θεμελίωσε την κεντρική ιδέα της μουσειοπαιδαγωγικής. Το μουσείο δεν βλέπει μόνο τον ενήλικα αλλά και το παιδί και τον έφηβο επισκέπτη, με αποτέλεσμα να αρχίσει η δημιουργία συλλογών αλλά και μουσείων με κεντρικό στόχο την εκπαίδευση και την βιωματική εμπειρία⁴.

Στο πλαίσιο αυτό, γίνονται αρκετές μεμονωμένες προσπάθειες ανά την Ευρώπη αλλά και την Αμερική με την δημιουργία δυο νέων ειδών μουσείων. Στην Ευρώπη δημιουργούνται κυρίως τα Τεχνικά Μουσεία τα οποία αποβλέπουν στην παρουσίαση επιστημονικών και τεχνολογικών θεμάτων ευαισθητοποιώντας το κοινό για τις εξελίξεις. Με τα εκθέματα τους να είναι κυρίως σύγχρονα, και όχι απαραίτητα σπάνια και αξίας, έχουν την δυνατότητα να δημιουργήσουν διαδραστικά προγράμματα για τους επισκέπτες οι οποίοι θα μπορούν να χειρίζονται τα εκθέματα αυτά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το Deutsches Museum στο Μόναχο, ένα μουσείο καθαρά εκπαιδευτικού χαρακτήρα το οποίο δεν είχε ως στόχο μόνο την ενημέρωση του επισκέπτη σχετικά με τις φυσικές επιστήμες αλλά και την εξοικείωσή του με αυτές⁵. Η διαμόρφωση των εκθέσεων του έχουν γίνει με τρόπο διδακτικό με ειδικά εκπαιδευτικά εκθέματα, μακέτες και κινούμενα μοντέλα τα οποία μπορεί να χειριστεί ο επισκέπτης δημιουργώντας έτσι ένα εργαστήριο για μαθητές.

Στην Αμερική, ο φιλόσοφος και παιδαγωγός John Dewey, επηρέασε καθορίστηκα την εξέλιξη της μουσειοπαιδαγωγικής με την έννοια της εμπειρίας. Μέσω της επαφής και της δοκιμής, δηλαδή της μάθησης μέσω της πράξης, τα παιδιά αναπτύσσουν δημιουργικές δυνατότητες και αυτόνομη σκέψη και δεν είναι απλά παθητικοί δέκτες πληροφοριών. Έτσι ξεκινάει η δημιουργία των Παιδικών Μουσείων με το πρώτο να ιδρύεται στη Νέα Υόρκη το 1899. Ο διαχωρισμός της παιδικής

3 Νικονάνου 2021, 37-38, 44

4 Μωραΐτου 2003, 18

5 Νικονάνου 2021, 39-41

ηλικίας από την ενήλικη ξεκινάει από τον 17ο αιώνα λόγω των οικονομικών και κοινωνικών αλλαγών της εποχής. Με τις δυτικές βιομηχανικές κοινωνίες να αναγνωρίζουν την παιδική ηλικία ως την φάση ανάπτυξης του ανθρώπου και ως κάτι πολύτιμο πια, αρχίζουν να διαμορφώνονται χώροι όπως παιδικοί σταθμοί και παιδικά μουσεία⁶. Βασικό μέλημα των μουσείων αυτών είναι ο συνδυασμός της εκπαίδευσης και της ψυχαγωγίας παιδιών και εφήβων προσεγγίζοντας με έναν διαφορετικό τρόπο τις εκάστοτε συλλογές. Είναι τα πρώτα μουσεία τα οποία έχουν ως επίκεντρο το κοινό και όχι το θέμα των συλλογών τους.

Στην Ελλάδα, η μουσειοπαιδαγωγική έρχεται στις αρχές του 21ου αιώνα στο Μουσείο Μπενάκη τα Χριστούγεννα του 1978. Την ώρα εργασίας της στο φωτογραφικό αρχείο, η Αιμιλία Γερούλάνου μαζί με άλλες δυο υπαλλήλους, παρακολουθούν τα παιδιά τα οποία είχαν επισκεφτεί το μουσείο παρατηρώντας τις αντιδράσεις και ακούγοντας τα σχόλια τους. Βλέποντας ότι δεν είχαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, σκέφτηκαν τι θα μπορούσαν να κάνουν για να τραβήξουν το ενδιαφέρον τους⁷. Έτσι οργανώνονται τα πρώτα εκπαιδευτικά προγράμματα σχετικά με την τότε τρέχουσα έκθεση «Παραδοσιακές Καλλιέργειες». Έπειτα από την πρωτοβουλία αυτή, ξεκινούν και άλλα μουσεία να οργανώνουν εκπαιδευτικά προγράμματα με κάποια από αυτά να είναι το Ίδρυμα Βασίλη Παπαντωνίου⁸, η Εθνική Πινακοθήκη, το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης κ.α.

Όσον αφορά την εκπαίδευση προσωπικού, το 1990 οργανώνεται το 1ο περιφερειακό σεμινάριο «μουσείο-σχολείο» στο Ναύπλιο το οποίο αφορούσε εκπαιδευτικούς και σχολικούς συμβούλους πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, από το 1998 έως το 2005, στο πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, λειτουργεί η «Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση» ως διατμηματικό Πρόγραμμα Σπουδών των Παιδαγωγικών Τμημάτων Προσχολικής και Δημοτικής Εκπαίδευσης με τους απόφοιτους να θεωρούνται οι πρώτοι επαγγελματίες μουσειολόγοι και μουσειοπαιδαγωγοί⁹.

Με τις εξελίξεις αυτές να λαμβάνουν χώρα, αρχίζει να γίνεται λόγος για τη “Νέα Μουσειολογία” η οποία έχει σκοπό να εξετάσει τον λόγο ύπαρξης των μουσείων και όχι τον τρόπο με τον οποίο θα εκθέτουν τα αντικείμενά τους. Το μουσείο αποκτά έναν ακόμη σκοπό, να αποκαταστήσει τις κοινωνικές ανισότητες¹⁰. Σε αυτά τα “σημεία” επικοινωνίας, άνθρωποι χωρισμένοι γεωγραφικά και ιστορικά,

6 Νικονάνου 2021, 45-48

7 Μωραΐτου 2003, 23

8 Πρώην Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα

9 Καρυδάκη 2013, 22-23

10 Αραμπάτζη 2020, 11

έρχονται σε επαφή και δημιουργούν σχέσεις μεταξύ των διαφόρων πολιτισμών. Το μουσείο πρέπει να ανταποκρίνεται και να επαναπροσδιορίζεται ανάλογα με την εκάστοτε κοινωνική ποικιλομορφία.

Με τη Νέα Μουσειολογία, αρχίζουμε επίσης να μιλάμε για τη συμπερίληψη στα μουσεία. Μία έννοια η οποία δεν ορίζεται εύκολα καθώς είναι μια οπτική η οποία περιλαμβάνει πολλές ιδεολογικές απόψεις και διάφορες πρακτικές. Έχει στόχο την συμμετοχή όλων αυτών των αποκλεισμένων και περιθωριοποιημένων ομάδων χωρίς να λαμβάνει υπόψιν τον φόβο της πρόκλησης αυτής¹¹. Είναι σημαντικό να σημειωθεί, ότι τα μουσεία σε σχέση με άλλους πολιτιστικούς φορείς, οφείλουν να αξιοποιήσουν την τέχνη και την πολιτισμική κληρονομιά που φέρουν για την επίτευξη ευρύτερων κοινωνικών σκοπών.

Σήμερα, η συμπερίληψη είναι βασικό στοιχείο για την αποτελεσματικότητα και βιωσιμότητα των μουσείων. Έτσι, τα μουσεία γίνονται ένας ζωντανός οργανισμός ο οποίος επηρεάζει και επηρεάζεται από την κοινωνία.

11 Αραμπάτζη 2020, 23-24

1.2 Θεραπευτική διάσταση των μουσείων

Όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη θεματική, τα μουσεία ξεκίνησαν ως ένας χώρος προστασίας και διατήρησης των μουσειακών αντικειμένων για λίγους. Στην ερευνητή βιβλιογραφία όμως, εμφανίστηκε πολύ πρόσφατα ως χώρος θεραπείας. Πώς όμως από την παθητική μάθηση περνάμε στην ενεργό συμμετοχή; Τα μουσεία πρέπει να αναθεωρήσουν τον σκοπό τους και το προφίλ του επισκέπτη πρέπει να επαναπροσδιοριστεί έτσι ώστε να περιλαμβάνει πολλούς διαφορετικούς ανθρώπους από διάφορα περιβάλλοντα¹². Η καλλιτεχνική ποικιλομορφία, η συλλογική φύση των εικόνων και των αντικειμένων, οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των επισκεπτών που διαθέτουν τα μουσεία, τα καθιστά χρήσιμα στον χώρο της θεραπείας¹³.

Η τέχνη παίζει σημαντικό ρόλο στη θεραπεία λόγω της ιδιότητας της να διευρύνει τις ανθρώπινες εμπειρίες κατά τη διαδικασία της δημιουργίας. Κατά τη διαδικασία της δημιουργίας, δίνεται η δυνατότητα για την αναβίωση εμπειριών τις οποίες κάποιος μπορεί να τις αντιμετωπίσει, να τις επιλύσει και να τις αγκαλιάσει¹⁴. Οι τέχνες έχουν ξεχωριστές δυνατότητες στην αντιμετώπιση προβλημάτων ψυχικής και σωματικής υγείας αλλά δεν μπορούν μόνες τους να αντιμετωπίσουν πιθανές “κατεστραμμένες” καταστάσεις. Για αυτό, ο θεραπευτής τέχνης παίζει πολύ σημαντικό ρόλο καθώς η ψυχοδυναμική του κατανόηση τον βοηθά στην κατανόηση της κάθε προσωπικότητας του ασθενούς.

Ίσως να είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς τέτοιες συνεδρίες να λαμβάνουν χώρα σε έναν δημόσιο και κοινοτικό χώρο όπως ένα μουσείο, κάτι εντελώς αντίθετο με τους “παραδοσιακούς” χώρους¹⁵. Οι ερευνητές Coles και Harrison χωρίζουν τη συνεδρία καλλιτεχνικής θεραπείας σε τέσσερα (4) μέρη:

- i. Συνάντηση σε κάποιον ιδιωτικό χώρο για την εισαγωγή στην θεραπεία
- ii. Επίσκεψη και εξερεύνηση στο μουσείο
- iii. Επιστροφή στον προηγούμενο χώρο για την καλλιτεχνική δραστηριότητα ως απάντηση στο προηγούμενο μέρος
- iv. Συζήτηση των εμπειριών και ανταλλαγή έργων τέχνης.

12 Brown-Treadon 2016, 488

13 Brown-Treadon 2016, 489

14 Ioannides 2016, 98

15 Ioannides 2016, 99

Πάνω σε αυτό το μοντέλο, οι πρακτικές της καλλιτεχνικής θεραπείας και το μουσείο, μπορούν να ενσωματωθούν αναλόγως. Για να πετύχει ένα πρόγραμμα καλλιτεχνικής θεραπείας, το μουσείο πρέπει να έχει ξεκάθαρους στόχους τους οποίους πρέπει να λαμβάνει υπόψιν σε κάθε πτυχή του¹⁶. Αυτά τα προγράμματα μπορεί να ποικίλουν ανάλογα την γεωγραφική θέση, τη δομή και τον στόχο του μουσείου.

Η θεραπεία μέσω της τέχνης δεν είναι κάτι νέο αλλά εμφανίζεται συχνά στην θεωρία της ψυχολογίας¹⁷. Στην κλασική ψυχαναλυτική, η θεωρία του Gollnick υποστηρίζει ότι η τέχνη παρέχει μια “διαφορετική ικανοποίηση” της φαντασίας την οποία, στην πραγματικότητα, δεν μπορούν να πετύχουν όλοι¹⁸. Ενώ οι θεραπείες δείχνουν την θεραπευτική δυνατότητα της δημιουργικότητας μέσω των εκπαιδευτικών πρακτικών, η σχολή της διαπροσωπικής ψυχολογίας επεξεργάζεται την απόλυτη αξία των δυνατοτήτων και την αυτοεκπλήρωση των προσδοκιών του ανθρώπινου νου. Αυτά παρέχουν τις θεωρητικές βάσεις της ψυχολογίας για την έρευνα η οποία αφορά στην καλλιτεχνική θεραπεία.

Τα διάφορα αντικείμενα που θα χρησιμοποιηθούν για τη δημιουργία έργων τέχνης κατά την διάρκεια της θεραπείας, ο Lusebrink τα χωρίζει σε τρεις κατηγορίες: ρευστά έναντι σταθερών, απλά έναντι σύνθετων και δομημένα έναντι αδόμητα. Τα αντικείμενα τα οποία είναι ρευστά απαιτούν λιγότερη ενέργεια για τη χρήση τους από ότι τα ανθεκτικά. Τα δισδιάστατα αντικείμενα από ρευστά σε σταθερά είναι νερομπογιές, κιμωλία, μολύβι ενώ τα τρισδιάστατα είναι νεροπλαστικός πηλός, λαδοπλαστικός πηλός, ξύλο και πέτρα. Στην κατηγορία απλά έναντι σύνθετων, αναφέρεται ξανά στα αντικείμενα που χρησιμοποιούνται στην δημιουργία ενός έργου δίνοντας έμφαση στα πιο σταθερά αντικείμενα. Εάν ένα σταθερό αντικείμενο είναι απλό, χρησιμοποιείται εύκολα ενώ ένα σύνθετο χρειάζεται εργαλεία και παραπάνω βήματα για την χρήση του¹⁹. Τα δομημένα έναντι αδόμητων αντικείμενα, αναφέρονται στο έργο τέχνης το οποίο είναι αυθόρμητο ή καθοδηγείται από τρίτο πρόσωπο. Αυτές οι διάφορες μεταβλητές διαστάσεις των αντικειμένων και ο τρόπος με τον οποίο ο θεραπευόμενος τα χρησιμοποιεί, εξαρτάται από το πόσο ανταποκρίνεται σε αυτά, από το περιβάλλον, την περιέργεια, το επίπεδο ενέργειάς του αλλά και την προθυμία του να εξερευνήσει νέα αντικείμενα²⁰. Όταν δίνεται η επιλογή αντικειμένων, τα άτομα συνήθως επιλέγουν τα αντικείμενα με τα οποία έχουν μια οικειότητα για να έχουν έλεγχο της έκφρασής τους την οποία θα απεικονίσουν.

16 Chopra 2020, 11

17 Brown-Treadon 2022, 55-77

18 Chopra 2020, 14

19 Wei 2022, 3

20 Lauren 2018, 19-20

Επιλέγοντας κάτι “καινούργιο” αυξάνεται η αυτοέκφραση, βοηθούνται οι εναλλακτικές μορφές επικοινωνίας, οι λήψεις αποφάσεων και απελευθερώνεται η συναισθηματική τους ενέργεια.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, τα οφέλη της καλλιτεχνικής θεραπείας είναι πολλά και διενεργώντας τις συνεδρίες αυτές σε έναν χώρο όπως είναι το μουσείο, ένα μη ιατρικό περιβάλλον, το άτομο αισθάνεται ότι βρίσκεται σε ένα φιλόξενο και φιλικό περιβάλλον²¹. Ένα περιβάλλον γεμάτο έργα τέχνης και ιστορικά αντικείμενα είναι σαφώς πιο εύκολο να εμπνεύσει το άτομο σε αντίθεση με ένα περιβάλλον όπου υπάρχουν μηχανήματα και λευκές ποδιές. Αυτό το σκηνικό ακριβώς, παίζει πολύ σημαντικό ρόλο γιατί το άτομο επιλέγει μόνο του που να στρέψει την προσοχή του, δημιουργεί κοινωνικές επαφές και μαθαίνει. Ο τρόπος με τον οποίο κινείται μέσα σε αυτό το σκηνικό και η παροχή των χώρων του μουσείου στους σκοπούς της καλλιτεχνικής θεραπείας, του επιτρέπουν να βυθιστεί στην τέχνη και από θεατής να γίνει δημιουργός²².

Ένα τέτοιο παράδειγμα βλέπουμε στο Montreal Museum of Fine Arts στον Καναδά το οποίο, με την βοήθεια πολλών ιδιωτικών ιδρυμάτων, δημιούργησαν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα “Bridging Art and the Community”²³. Το πρόγραμμα αυτό ξεκίνησε το 1999 και απευθυνόταν σε υποβαθμισμένους πληθυσμούς, όπως άνθρωποι οι οποίοι εκείνη τη στιγμή βρίσκονταν σε κατάσταση προσαρμογής σε μια νέα χώρα μαθαίνοντας τη γλώσσα, σε ανθρώπους οι οποίοι αντιμετωπίζουν ψυχικά ή σωματικά προβλήματα, διανοητικές αναπηρίες αλλά και σε αυτούς οι οποίοι πάλευαν με την ανεργία και τη φτώχεια. Προσφέροντας στις ομάδες αυτές δωρεάν πρόσβαση στα εκπαιδευτικά προγράμματά τους μέσω ξεναγήσεων στις εκθέσεις και τις συλλογές τους, το μουσείο ήταν και είναι ουσιαστικά παρόν στις ζωές τους.

Το πρόγραμμα αυτό μέχρι το 2004 είχε καταφέρει να χτίσει εμπιστοσύνη και σχέσεις με τις ομάδες αυτές. Έπειτα από έρευνες της Βρετανικής Οργάνωσης Comedia το 1997 σχετικά με την καλλιτεχνική θεραπεία και τα οφέλη της, το πρόγραμμα μετονομάζεται “Sharing the Museum” και από το 2017 υπάρχει πιστοποιημένος θεραπευτής τέχνης για την περαιτέρω ανάπτυξη του ρόλου της τέχνης στην υγεία. Αξίζει να σημειωθεί ότι την ίδια χρονιά, ανοίγει ένα κοινοτικό στούντιο τέχνης το “Art Hive” από την καθηγήτρια καλλιτεχνικής θεραπείας Janis Timm-Bottos του Πανεπιστημίου Concordia. Το στούντιο αυτό είναι ανοιχτό σε όλους με στόχο τη δημιουργία ίσων ευκαιριών για δημιουργική εξερεύνηση,

21 Γαρεφαλάκη 2019, 37

22 Patmali 2017, “Art therapy in museums.”

23 Lajeunesse 2019, “Museum Therapy.”

προσωπική και κοινοτική ανάπτυξη και ανταλλαγή δεξιοτήτων. Οι δραστηριότητες είναι αυτοκατευθυνόμενες και απορρέουν από τις δημιουργικές προσπάθειες του κάθε ατόμου. Στον χώρο αυτό υπάρχει ένας καλλιτεχνικός θεραπευτής και ένας μουσειακός διαμεσολαβητής - εκπαιδευτικός. Το εξειδικευμένο προσωπικό υποδέχεται και προσφέρει καλλιτεχνική υποστήριξη σε κάθε άτομο είτε πρόκειται για κάποιον ο οποίος έρχεται συχνά ή για πρώτη φορά, για έναν τουρίστα, για μια οικογένεια και κάθε ενδιαφερόμενο.

Σήμερα, το Art Hive υποδέχεται πάνω από 2.500 συμμετέχοντες ετησίως επιβεβαιώνοντας τη σημασία και το κοινωνικό αντίκτυπο της καλλιτεχνικής θεραπείας σε συνδυασμό με το μουσείο σε διάφορες κοινωνικές ομάδες. Άλλωστε η ποιότητα ζωής όλων των κοινοτήτων και η βελτίωση της καθημερινότητάς τους, είναι ζητούμενο των πολιτιστικών οργανισμών. Τα μουσεία σήμερα και ευρύτερα οι οργανισμοί πολιτιστικού ενδιαφέροντος (αρχαιολογικοί χώροι, βιβλιοθήκες, αρχεία κλπ.) έχουν τη δύναμη να συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων της αειφορίας και της βελτίωσης της ποιότητας ζωής του κοινωνικού συνόλου²⁴.

Εικ.1 – Το πρώτο Art Hive στο MMFA.

24 <https://icom-greece.mini.icom.museum/ διεθνης-ημερα-μουσειων/ διεθνης-ημερα-μουσειων/>

1.3 To National Horse Racing Museum

To National Horse Racing Museum βρίσκεται στο Newmarket της Αγγλίας και εγκαινιάστηκε πρώτη φορά στις 30 Απριλίου του 1983 από την Βασίλισσα Ελισάβετ. Το 1981 τα Δωμάτια Εγγραφής της Λέσχης των Τζόκεϋ έκλεισαν, δίνοντας την ευκαιρία στον δήμαρχο David Swannell²⁵ να ιδρύσει το μουσείο. Το 1992 το μουσείο κλείνει και μετά από 33 χρόνια, στις 3 Νοεμβρίου του 2016, η Βασίλισσα το εγκαινιάζει ξανά στη νέα του τοποθεσία στο Palace House²⁶. Μέσα από τα έργα τέχνης, τα ασημένια και μπρούτζινα τεχνουργήματα, περιλαμβανομένων των στολών που φορούσαν διάσημοι αναβάτες, το μουσείο αφηγείται την ιστορία του ιπποδρόμου από την αρχή του έως τη σύγχρονη εποχή. Χρησιμοποιώντας διαδραστικές και οπτικοακουστικές εκθέσεις, το μουσείο αναδεικνύει τα χαρακτηριστικά του επίλεκτου ίππου αλλά και τη σημασία της καθαρόαιμης γενεαλογίας της ράτσας Thoroughbred.

Το κύριο «σώμα» του μουσείου βρίσκεται στην Πινακοθήκη Trainer's House όπου στεγάζει πέντε εκθέσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν τα πρώτα τυπωμένα αποτελέσματα κουρσών, πληροφορίες σχετικά με την ράτσα Thoroughbred και την εγχώρια πρόοδο των ιπποδρόμων από τον 18^ο αιώνα μέχρι σήμερα. Στην Πινακοθήκη King's Yard δίνεται η ευκαιρία για εξερεύνηση των παρασκηνίων των ιπποδρόμων βλέποντας μια ιστορική παρουσίαση του σκελετού του αλόγου που πιστεύεται να είναι ο Pot8os²⁷ με την επιστήμη να έχει βοηθήσει να λυθεί το μυστήριο της νίκης του Epsom Derby 1880²⁸. Επίσης, βλέπουμε πως οι οικογένεια Weatherby έγινε ο πυρήνας του ιπποδρόμου το 1770 και πως τα ονόματα για τα άλογα και τα χρώματα των αναβατών επιλέγονταν. Παρουσιάζεται η ιστορία του αγγλικού ίππου Thoroughbred, πως μπορεί κάποιος να ασχοληθεί με τον ιππόδρομο σήμερα και πως

25 Εξέχων και πολύ σεβαστός Handicapper της Λέσχης των Τζόκεϋ. ([NHRM](#))

26 Το 1992 το Περιφερειακό Συμβούλιο Forest Health με την υποστήριξη της English Heritage, αγόρασε το Palace House. ([NHRM](#))

27 Ο Pot8os (Potatoes) ήταν ένα ιπποδρομιακό thoroughbred άλογο με μια επιτυχημένη καριέρα 7 χρόνων (1777-1783). Ένα πολύ σημαντικό άλογο του 18ου αιώνα για τον ιππόδρομο αλλά και την αναπαραγωγή καθώς ήταν γιος του Eclipse. ([Thoroughbred Heritage](#))

28 Ο Bend Or κέρδισε την κούρσα περνώντας μπροστά από τον αντίπαλο του Robert the Devil. Ο ιδιοκτήτης του Robert the Devil είπε πως το άλογο Bend Or έτρεχε με λάθος όνομα και πως πραγματικά λεγόταν Tadcaster. Η διεξαγωγή DNA τεστ από τον σκελετό του αλόγου έδειξε πως πράγματι ήταν ο Tadcaster. Παράλληλα η ίδια έρευνα έδειξε την αυθεντικότητα του σκελετού 220 χρόνων του αλόγου Eclipse. ([University of Cambridge](#))

«Το Άλογο Έρχεται Πρώτο» με σημαντικές εξελίξεις στην κτηνιατρική. Τέλος, κανένας δεν θα μπορούσε να επισκεφθεί ένα τέτοιο μουσείο χωρίς να έχει την ευκαιρία να ιππεύσει διάσημους ίππους μέσω του προσομοιωτή Pivitol.

Στο Palace House του Καρόλου Β', στεγάζονται επίσης, το μουσείο Fred Packard και η Πινακοθήκη Βρετανικής Αθλητικής Τέχνης. Τρεις φιλανθρωπικές οργανώσεις — το National Horse Racing Museum, το British Sporting Art Trust και το Retraining of Race Horses (RoR) — δημιουργούν ένα ζωντανό μουσείο. Μέσα από πίνακες του George Stubbs και του Sir Alfred Munnings, παρουσιάζεται η βρετανική τέχνη με θέμα τον αθλητισμό από όλο το Ηνωμένο Βασίλειο. Αποτελείται από τέσσερα δωμάτια με το κάθε ένα να έχει μια διαφορετική έκθεση. Στο πρώτο Δωμάτιο Rothschild υπάρχουν έργα τέχνης του 17^{ου} αιώνα σχετικά με τον αθλητισμό. Αθλήματα όπως το κυνήγι, η σκοποβολή και ο ιππόδρομος ήταν για χρόνια το βασικό θέμα έργων τέχνης. Στο δεύτερο δωμάτιο King's Bedroom υπάρχουν έργα του 18^{ου} αιώνα όπου η ενασχόληση με τα αθλήματα οδήγησε στην άνοδο της Σχολής Βρετανικής Αθλητικής Τέχνης. Οι θαμώνες του αθλήματος ήθελαν οι καλλιτέχνες να αποτυπώνουν τις επιτυχίες τους τόσο στο γήπεδο όσο και στον ιππόδρομο. Στο τρίτο δωμάτιο The King's Sitting Room - A Golden Age, με το τοπίο να αλλάζει στα τέλη του 18^{ου} αιώνα, η Βρετανική ύπαιθρος γινόταν ιδανική για κυνήγι αλεπούδων. Η ύπαιθρος γίνεται προσιτή σε ένα ευρύτερο ποικίλο κοινό με την βοήθεια των βελτιωμένων δικτύων μεταφοράς. Οι αθλητικές εικόνες άρχισαν να εμφανίζονται παντού, από έργα υψηλής τέχνης έως και αντικείμενα καθημερινής χρήσης. Στο τελευταίο δωμάτιο The Oak Room, παρουσιάζονται πορτρέτα διάσημων νικητών και φωτογραφίες συγκεκριμένων αγώνων, καθώς οι ιπποδρομίες στις αρχές του 19^{ου} αιώνα ήταν ένα αρκετά δημοφιλές δημόσιο αγαθό.

Τέλος, στην Αυλή Rothschild στεγάζεται το Flagship Home of RoR όπου γίνεται επανεκπαίδευση ίππων των οποίων η καριέρα του ιπποδρόμου τελείωσε. Χτίστηκε από τον Leopoldo de Rothschild το 1903 με την αίγλη του να επιστρέφει μέσα από την δημιουργία στάβλων. Οι επισκέπτες μέσα από τέσσερις εκθέσεις μπορούν να δουν το φιλανθρωπικό έργο της Retraining of Racehorses, μαθαίνοντας τους λόγους για τους οποίους οι ίπποι αποσύρθηκαν από τον ιππόδρομο και πως η ομάδα αυτή τους βοηθάει στην υπόλοιπη ζωή τους. Καθημερινά υπάρχει περιήγηση από την ομάδα RoR με επίσκεψη στους στάβλους όπου οι επισκέπτες μπορούν να έρθουν σε επαφή με τα άλογα αλλά και να τα δουν να δουλεύουν στην αρένα Peter O'Sullivan. Η αρένα Peter O'Sullivan είναι μια αναγνωρισμένη αρένα από την British Showjumping στους χώρους του μουσείου. Είναι ιδανική για υπερπήδηση

εμποδίων και ιππική δεξιοτεχνία χωρίς όμως να περιορίζεται μόνο σε αυτά τα δυο είδη ιππασίας.

Το National Horse Racing Museum είναι ένα αρκετά εξωστρεφές και δραστήριο μουσείο. Προσφέρει θέσεις εργασίες και πολλές διαφορετικές προτάσεις για εθελοντική εργασία στους στάβλους, στα καταστήματά του αλλά και στα Meet&Greet. Επίσης, παρέχει τους χώρους του ή ακόμη και ολόκληρο το οικόπεδο 5 στρεμμάτων για εκδηλώσεις και συνέδρια.

Εικ.2 – Οι πρώτες μέρες του Μουσείου “Το National Horse Racing Museum εγκαινιάστηκε επίσημα στις 30 Απριλίου 1983 από τη Βασίλισσα Ελισάβετ Β”.

Εικ.3 – Pot8os Skeleton, μια έκθεση αφιερωμένη στο πως η επιστήμη βοήθησε στην αναγνώριση του σκελετού αλλά και στη λύση του μυστηρίου της νίκης του Bend Or στο Epsom Derby το 1880.

Εικ.4 – Palace House: The King's Bedroom, η δεύτερη αίθουσα της Gallery με έργα από τον 18^ο αιώνα.

Εικ.5 – Στην έκθεση Breeding a British Thoroughbred, ο επισκέπτης μπορεί να μάθει για την ιστορία της αναπαραγωγής της ράτσας αυτής και πως μέχρι και σήμερα η Αγγλία συμβάλει στον ιππόδρομο.

Εικ.6 – Η ομάδα RoR προσφέρει ξεναγήσεις “Behind the Scenes” για τους επισκέπτες γνωρίζοντάς τους τα άλογα και τους χώρους εκπαίδευσής τους. Επίσης έχουν την ευκαιρία να δουν μαθήματα που γίνονται εκείνη τη στιγμή.

Κεφάλαιο 2ο

2.1 Αυτισμός

Σε μία σύντομη ιστορική αναδρομή, ο όρος "αυτισμός" χρησιμοποιήθηκε πρώτη φορά το 1911 από τον Ελβετό ψυχίατρο Bleuler²⁹ περιγράφοντας σοβαρά επεισόδια σχιζοφρένειας, κάτι που είχε επινοήσει ο ίδιος. Σύμφωνα με τον Bleuer, η αυτιστική σκέψη χαρακτηριζόταν από παιδαριώδης επιθυμίες αποφυγής της μη ικανοποιητικής πραγματικότητας με την δημιουργία φαντασιώσεων και ψευδαισθήσεων. Αυτή η έννοια χρησιμοποιήθηκε για περίπου 30 χρόνια (1920-1950) από ψυχολόγους, ψυχαναλυτές και ψυχιάτρους στην Βρετανία. Από τα μέσα του 1960, οι παιδοψυχολόγοι χρησιμοποίησαν τον όρο "αυτισμός" για να περιγράψουν το ακριβώς αντίθετο: δηλαδή ο όρος "αυτισμός" δεν αναφέρεται σε ψευδαισθήσεις αλλά στην πλήρη έλλειψη της ασυνείδητης συμβολικής ζωής. Από την δεκαετία του 1960 και μετά, υπήρξε μια ιδιαίτερη αύξηση στις διαγνώσεις κάτι που τράβηξε το ενδιαφέρον πολλών μελετητών³⁰. Η πρώτη επιδημιολογική έρευνα του Victor Lotter ανέφερε πως ένα ποσοστό 4,5 ανά 10.000 παιδιά ήταν αυτιστικό με το ποσοστό αυτό το 2006 να αυξάνεται στο 116,1.

Ο αυτισμός είναι μια διάχυτη αναπτυξιακή διαταραχή η οποία χαρακτηρίζεται από την έλλειψη ψυχολογικής ανάπτυξης, περιορισμένα ενδιαφέροντα και επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές. Τα τελευταία χρόνια χρησιμοποιείται ο όρος “Διαταραχή στο Φάσμα του Αυτισμού” καθώς είναι ευρύτερος και περιλαμβάνει και άλλες διαταραχές εκτός του αυτισμού όπως τη Διαταραχή Asperger, την Παιδική Αποδιοργανωτική Διαταραχή και τη Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή - μη προσδιοριζόμενη αλλιώς.

Ο αυτισμός ήταν κάτι άγνωστο μέχρι και τις αρχές του 20ου αιώνα με αποτέλεσμα τα αυτιστικά άτομα να αποκλείονται από την κοινωνία και πολλές φορές ακόμη και από την οικογένεια. Οφείλεται σε πολλά βιολογικά αίτια τα οποία δεν είναι πάντα κατανοητά και εμποδίζουν την φυσιολογική ανάπτυξη και λειτουργία του εγκεφάλου. Παρατηρείται στην παιδική ηλικία και μπορεί να διαγνωστεί από την ηλικία των 3. Έχει αρκετές διαβαθμίσεις καθώς μπορεί να είναι ήπιας μορφής και να

29 Μπογιατζόγλου 2015, 34

30 Evans 2013, 5-7

επηρεάζει μερικώς αλλά μπορεί να είναι και βαριάς μορφής σε σημείο που το άτομο να μην μπορεί να μιλήσει³¹.

Είναι από τις πιο περίπλοκες και δύσκολες διαταραχές καθώς διαρκεί για όλη τη ζωή του ατόμου δημιουργώντας σοβαρά προβλήματα επικοινωνίας και συμπεριφοράς. Σύμφωνα με μελέτες, ο αυτισμός είναι τρεις με τέσσερις φορές πιο συχνός στα αγόρια³². Σε πολλά παιδιά, η διάγνωση του αυτισμού σε σχέση με τον καρκίνο παιδικής ηλικίας, το νεανικό διαβήτη και το AIDS συνολικά, είναι αρκετά συχνή. Είναι σημαντικό τα αυτιστικά άτομα να λαμβάνουν σωστή θεραπεία και φροντίδα από το οικογενειακό περιβάλλον σε συνεργασία με εξειδικευμένους ανθρώπους για να μπορούν να ζήσουν όσο πιο εύκολα γίνεται και να μην είναι στο περιθώριο. Τα αυτιστικά άτομα αντιμετωπίζουν πολλές επικοινωνιακές, μαθησιακές, κοινωνικές δυσκολίες στην καθημερινότητά τους αλλά έχουν και τα δυνατά τους σημεία όπως η ζωγραφική, ο αθλητισμός, η ιδιαίτερη μνήμη, η ανάγκη για τελειότητα, η ταξινόμηση κ.α.

Το μουσείο, για τα άτομα στο φάσμα του αυτισμού, είναι ένα ελεγχόμενο περιβάλλον στο οποίο μπορούν να νιώσουν σιγουριά και ασφάλεια, καθώς δέχονται οπτικά και ακουστικά ερεθίσματα³³. Έτσι όπως είναι διαμορφωμένα, προσφέρουν μια αίσθηση ρουτίνας και δομής, συνθήκη την οποία έχουν ανάγκη τα άτομα αυτά. Ταυτόχρονα τους δίνουν την ευκαιρία να κοινωνικοποιηθούν. Ανταποκρινόμενοι στις απαιτήσεις της κοινότητας του αυτισμού, μουσεία κυρίως σε πολλές πόλεις των Ηνωμένων Πολιτειών, διενεργούν προγράμματα για παιδιά στο φάσμα του αυτισμού.

Κάποια παραδείγματα τέτοιων μουσείων είναι το Παιδικό Μουσείο του Σικάγου το οποίο παρέχει έναν οδηγό με τη μορφή παραμυθιού εξηγώντας με εικόνες και απλή γλώσσα τους κανόνες του μουσείου³⁴. Παρέχουν, επίσης, ακουστικά τα οποία μειώνουν τους ήχους σε περίπτωση παιδιών με ευαισθησία στους θορύβους, επιτρέποντάς τους την συμμετοχή σε δραστηριότητες που απαιτούν λεπτές κινητικές ικανότητες. Μία άλλη αξιοσημείωτη περίπτωση μουσείου με δράσεις θεραπευτικής διάστασης με στόχο την συμπερίληψη, είναι το Creative Discovery Museum of Chattanooga. Κάθε καλοκαίρι διοργανώνει την κατασκήνωση Friend's Discovery, μία πρωτοποριακή δράση η οποία συνδυάζει ένα παιδί στο φάσμα του αυτισμού με ένα μη αυτιστικό παιδί. Μαζί παίζουν και διασκεδάζουν, αυξάνοντας έτσι τις

31 Ματσούκα 2015, 8-15

32 Πρίφτη-Κοζέτα 2014, 3-4

33 Simon 2013, "The autism-friendly benefits of museums."

34 Freed-Brown 2010, 26-27

κοινωνικές δεξιότητες του παιδιού με ΔΦΑ. Κατά την διάρκεια της δράσης ένας φοιτητής από το Πανεπιστήμιο του Τενεσί ή αλλιώς ο “Big Buddy”, τα εποπτεύει βοηθώντας τους να εξερευνήσουν το μουσείο με ασφάλεια³⁵.

Αν και χρειάζεται προσεκτικός σχεδιασμός και σοβαρή δέσμευση για τη δημιουργία προγραμμάτων για παιδιά στο φάσμα του αυτισμού, είναι εφικτό, καθώς δεν διαφέρουν τόσο από τα υπόλοιπα προγράμματα³⁶. Χρησιμοποιώντας ορισμένες εκπαιδευτικές στρατηγικές και λαμβάνοντας υπόψιν τις ανάγκες τους και τις ιδιαιτερότητές τους, τα μουσεία έχουν τη δυνατότητα να τους δώσουν μοναδικές εμπειρίες. Ταυτόχρονα ο ρόλος παρόμοιων δράσεων σε χώρους πολιτιστικού ενδιαφέροντος είναι κομβικός ως προς την ουσιαστική συνδρομή στους γονείς και ευρύτερα στο οικογενειακό περιβάλλον. Οι πρωτοβουλίες αυτές μέσω της συμμετοχικής διαδικασίας, έμπρακτα συμβάλλουν στον αγώνα τους, ως προς την συμπερίληψη των παιδιών αυτών στην κοινωνία.

35 Freed-Brown 2010, 28

36 Freed-Brown 2010, 48

2.2 Θεραπευτική Ιππασία

Ξεκινώντας με την ορολογία, η θεραπευτική ιππασία είναι η θεραπεία η οποία γίνεται με τη βοήθεια του αλόγου. Σε συνδυασμό με φυσιοθεραπευτικά και εργοθεραπευτικά προγράμματα, η θεραπευτική ιππασία βοηθάει στην βελτίωση της κινητικότητας και συμβάλει στην αντιμετώπιση νευρολογικών και αναπτυξιακών διαταραχών. Επίσης συνδυάζει την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία του ατόμου. Το άτομο θεωρείται ασθενής και όχι ιππέας. Η διεξαγωγή της θεραπείας αυτή γίνεται υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις οι οποίες είναι το άλογο να είναι ειδικά εκπαιδευμένο, να υπάρχει ένα ειδικά διαμορφωμένο περιβάλλον, εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό και ειδικός εξοπλισμός³⁷.

Ιστορικά, ανάγεται στην εποχή της Αρχαίας Ελλάδας και της Αρχαίας Αιγύπτου με την πρώτη γραπτή αναφορά, σε κάποια οφέλη που προκαλεί η ιππασία (ενδυνάμωση μυών και πνευμόνων), να γίνεται από τον Ιπποκράτη τον 5ο αιώνα π.Χ. Μιλώντας για την εποχή εκείνη, υπάρχουν και δυο μύθοι που αφορούν στο άλογο και τις θεραπευτικές του ικανότητες. Ο ένας μύθος αναφέρεται στον Κένταυρο Χείρωνα ο οποίος ήταν μισός άνθρωπος και μισός άλογο³⁸ και κατείχε θεραπευτικές και ιατρικές γνώσεις. Στον δεύτερο μύθο, θεωρείτο πως ο Ασκληπιός έστειλε τα άλογα στους ανθρώπους για να τους θεραπεύσουν.

Υπάρχουν αρκετά βιβλία στα οποία γίνεται αναφορά για την ικανότητα αυτή του αλόγου με το πρώτο βιβλίο να είναι του Ξενοφώντα με τίτλο «Περί Ιππικής» στο οποίο γράφει πως θεράπευε τους λαβωμένους από τον πόλεμο με τη βοήθεια του αλόγου σωματικά αλλά και ψυχικά. Από τις αρχές του 16ου αιώνα υπάρχουν βιβλία τα οποία αναφέρονται στην αθλητική ιατρική με πρώτο το “De arte gymnastica” (1569) του Ιταλού γιατρού Mercarialis. Μετά τον Α’ Παγκόσμιο Πόλεμο, η θεραπευτική ιππασία εφαρμόστηκε στο νοσοκομείο της Οξφόρδης για την αποθεραπεία των τραυματιών πολέμου και το 1901 χρησιμοποιείται ως συστηματικό μέσο αποκατάστασης από την ορθοπεδική νοσηλεύτρια Dame Agnes Hunt.

Η έμπνευση για την ίδρυση των πρώτων κέντρων θεραπευτικής ιππασίας ήρθε από την Δανέζα Liz Hartel η οποία με μερική παράλυση στα κάτω άκρα, το 1952 κατέκτησε το ασημένιο μετάλλιο στην Ιππική Δεξιότητα στους Ολυμπιακούς Αγώνες στο Ελσίνκι. Η ιπποθεραπεία ως επίσημη γυμναστική θεραπεία αναπτύχθηκε

37 Μπογιατζόγλου 2016, 4

38 Apollodorus of Athens 1921, 13

μετά το 1960 όπου και τότε ξεκίνησε η χρήση του όρου. Το πρώτο τυποποιημένο πρόγραμμα σπουδών στην ιπποθεραπεία ήρθε το 1980 από μια ομάδα θεραπειών του Καναδά και της Αμερικής οι οποίοι έφεραν έναν νέο τύπο θεραπευτικής ιππασίας από την Γερμανία. Η επισημοποίηση του προγράμματος έγινε στην Αμερική το 1992 από την American Hippotherapy Association (A.H.A.). Στην Ελλάδα πρωτοεμφανίστηκε το 1983 με πρωτοβουλία της Ιρλανδής φιλάνθρωπο Aiden Lewis³⁹. Η αρχή έγινε στον Ιππικό Όμιλο Βαρυμπόμπης με την εθελόντρια Aiden και μια ομάδα παιδιών από την Εταιρία Προστασίας Σπαστικών. Ο Σύνδεσμος Θεραπευτικής Ιππασίας Ελλάδος ιδρύθηκε το 1992 και είναι Μη Κερδοσκοπική Οργάνωση με την αναγνώριση του ως αθλητικό σωματίο να γίνεται ένα χρόνο αργότερα με μεγάλες διακρίσεις σε διεθνές επίπεδο.

Ένα από τα πολύ μεγάλα οφέλη της θεραπευτικής ιππασίας είναι η απόδραση που προσφέρεται σε άτομα με κινητικές, αισθητηριακές, ψυχικές, νεύρο αναπτυξιακές και νοητικές μειονεξίες καθώς είναι μια ευχάριστη κοινωνική δραστηριότητα. Τα νέα και ασυνήθιστα ερεθίσματα έχουν θετική επίδραση στη σπονδυλική στήλη, στις αρθρώσεις, στους μυς αλλά και στο νευρικό σύστημα καθώς επίσης και στην ψυχολογία του ατόμου⁴⁰. Απαριθμώντας κάποια από τα οφέλη:

- i. Βελτίωση της ισορροπίας
- ii. Μυϊκή ενδυνάμωση και βελτίωση της αντοχής
- iii. Ενίσχυση της προσοχής
- iv. Θετική επίδραση στην ομιλία
- v. Ανάπτυξη της υπευθυνότητας
- vi. Δημιουργία σεβασμού και αγάπης για τα ζώα κ.α.

Εκτός από τα παραπάνω, η θεραπευτική ιππασία επιδρά πολύ σημαντικά στον κοινωνικό τομέα. Το άτομο ξεπερνάει τους φόβους του και εμπιστεύεται τον εαυτό του και το άλογο. Οι θεραπευτές με τους κατάλληλους χειρισμούς βοηθούν έτσι ώστε το άτομο να γίνει κοινωνικό τόσο με τους ανθρώπους όσο και με τα ζώα αναπτύσσοντας την προσωπικότητά του.

Για την επίτευξη των παραπάνω αποτελεσμάτων, είναι σημαντική η διεπιστημονική συνεργασία πολλών και διαφόρων ειδικοτήτων. Με τη σωστή αυτή συνεργασία, τα μέλη της ομάδας έχουν καλύτερη αντίληψη του ρόλου τους και έτσι μπορούν να αντιμετωπισθούν περισσότερα περιστατικά με το κάθε περιστατικό να

39 Μπογιατζόγλου 2016, 17

40 Μπογιατζόγλου 2016, 22

διαφέρει⁴¹. Κάποιες από τις βασικές ειδικότητες οι οποίες δημιουργούν την ομάδα θεραπειών είναι οι εξής:

- i. Φυσικοθεραπευτές
- ii. Ψυχολόγοι
- iii. Ιατροί
- iv. Γυμναστές ειδικής φυσικής αγωγής
- v. Προπονητές αθλητικής ιππασίας εξειδικευμένοι με ΑμΕΑ.

Σε μια συνέδρια συνήθως υπάρχουν δυο θεραπευτές και ένας οδηγός αλόγου. Ο πρώτος θεραπευτής είναι υπεύθυνος για τον σχεδιασμό και την αξιολόγηση του προγράμματος για κάθε άτομο και για την επιλογή του κατάλληλου αλόγου και εξοπλισμού. Ο δεύτερος θεραπευτής έχει ρόλο κυρίως βοηθητικό καθώς φροντίζει για την μεταφορά θεραπευτικού υλικού. Ο οδηγός του αλόγου είναι υπεύθυνος για την ταχύτητα, την αποφυγή εμποδίων στον ιππικό στίβο, την ασφάλεια των θεραπειών, του ασθενούς και του αλόγου καθώς επίσης φροντίζει για την απόσταση που θα πρέπει να έχουν από άλλα άλογα. Το άλογο το οποίο θα χρησιμοποιηθεί για τη συνέδρια θα πρέπει να είναι μεσαίου μεγέθους, ήρεμο και άνω των 10 ετών. Η εκπαίδευσή του στην ιππική δεξιότητα (dressage) βοηθάει καθώς σε αυτού του είδους την εκπαίδευση το άλογο μαθαίνει ασκήσεις ακρίβειας από τις οποίες κάποιες είναι πολύ χρήσιμες στην θεραπευτική ιππασία. Θα πρέπει επίσης να είναι εξοικειωμένο με τον θεραπευτικό εξοπλισμό καθώς και με τις θέσεις τις οποίες μπορεί να παίρνει ο ασθενής στην πλάτη του.

Ένα πρόγραμμα θεραπευτικής ιππασίας δεν αποτελείται μόνο από την ώρα της ιππασίας αλλά και από την φροντίδα του αλόγου⁴². Μέσω της επαφής του ατόμου με το άλογο πριν την συνέδρια, το άτομο νιώθει πιο άνετα και έχει χρόνο να επεξεργαστεί το τι θα ακολουθήσει. Με την καθοδήγηση των θεραπειών και με το κατάλληλο εξοπλισμό όπως βούρτσες και χτένες, το άτομο μπορεί να φροντίσει το άλογο και στην συνέχεια, ανάλογα την περίπτωση, να βοηθήσει στην ετοιμασία του αλόγου για την συνεδρία.

41 Φιοράκης 2017, 29-31

42 Μπογιατζόγλου 2016, 11-16

2.3 Η μελέτη της Dr. Robin L. Gabriels

Σε πρόσφατη μελέτη της Dr. Robin L. Gabriels (2015), αξιολογήθηκε η αποτελεσματικότητα της θεραπευτικής ιππασίας στον αυτοέλεγχο, την κοινωνικοποίηση, την προσαρμοστικότητα και τις κινητικές συμπεριφορές σε παιδιά με διαταραχή στο φάσμα του αυτισμού⁴³. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο πληθυσμός με ΔΦΑ παρουσιάζει ποικιλία προκλήσεων όπως ευερεθιστότητα, υπερκινητικότητα, δυσπραγία αλλά και υψηλά ποσοστά στρες, άγχους και κατάθλιψης. Η συννύαξη αυτών των προβλημάτων με τα βασικά συμπτώματα της ΔΦΑ, συνήθως παραμένουν στο άτομο ακόμη και μετά την παιδική και εφηβική ηλικία. Η ενσωμάτωση των ζώων στη θεραπευτική διαδικασία (ΑΑΙ)⁴⁴ φαίνεται να είναι πολλά υποσχόμενη. Αν και τα στοιχεία είναι λίγα, η συμπερίληψη των ζώων σε περιβάλλοντα υγειονομικής περίθαλψης φαίνεται να χαλαρώνει τις αισθήσεις των παιδιών με αποτέλεσμα να μπορούν να διαχειριστούν αγχώδεις καταστάσεις καλύτερα και να έχουν μια πιο κοινωνική συμπεριφορά.

Μια μορφή ΑΑΙ περιλαμβάνει δραστηριότητες και θεραπείες με τη βοήθεια των αλόγων με τον τομέα αυτό να αναπτύσσεται συνεχώς. Έχει παρατηρηθεί ότι από το 2009 και μετά, υπάρχει αύξηση των δημοσιευμάτων που αφορούν στην θεραπευτική ιππασία και τα άτομα με ΔΦΑ. Η Temple Grandin, μια καταξιωμένη ενήλικη με ΔΦΑ, υποστηρίζει ότι το βασικό στοιχείο της ιππασίας που την βοήθησε να μειώσει συναισθήματα άγχους ήταν το ομαδικό συναίσθημα που ένιωθε μέσα από την συγχρονισμένη κίνηση και την ανταπόκριση που είχε το άλογο.

Η μελέτη αυτή ακολούθησε ένα αυστηρό επίπεδο μεθοδολογίας και διεξήχθη σε πιστοποιημένο κέντρο ιππασίας “premiere” από την PATH International⁴⁵. Οι συμμετέχοντες έπρεπε να πληρούν κάποια κριτήρια όπως: να είναι μεταξύ 6 και 16 ετών και να πληρούσαν ή να υπερέβαιναν το όριο διαλογής ΔΦΑ (≥ 15) στο

43 Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας, μελετήθηκε ενδελεχώς και παρουσιάζεται η έρευνα αυτή, καθώς αποτελεί την πιο πρόσφατη ολοκληρωμένη μελέτη, η οποία επιβεβαιώνει την αποτελεσματικότητα της θεραπευτικής ιππασίας σε άτομα στο φάσμα του αυτισμού.

44 Ο όρος Animal Assisted Intervention χρησιμοποιείται συνήθως για να περιγράψει τη χρήση των ζώων με τρόπους τέτοιους που θα ωφελήσουν τον άνθρωπο όπως η θεραπεία, η εκπαίδευση και οι δραστηριότητες με την βοήθεια των ζώων. ([iasis](#))

45 Ιδρύθηκε το 1969 με σκοπό την προώθηση της ασφαλούς και αποτελεσματικής θεραπευτικής-προσαρμοστικής ιππασίας στις Η.Π.Α. και τον Καναδά. Διαπιστεύει ιππικά κέντρα και πιστοποιεί τους επαγγελματίες για την καλύτερη εξυπηρέτηση. ([PATH Intl](#))

Ερωτηματολόγιο Κοινωνικής Επικοινωνίας (SCQ)⁴⁶. Αιτία αποκλεισμού ήταν η ύπαρξη ιστορικού συμπεριφορών ή ιατρικών προβλημάτων που καθιστούσαν τη συμμετοχή επικίνδυνη, κακοποίηση ζώων, παρακολούθηση παρόμοιων θεραπειών τους τελευταίους 6 μήνες και βάρος το οποίο ξεπερνούσε το όριο που έχει θέση το κέντρο για λόγους ασφαλείας.

Οι συμμετέχοντες που είχαν επιλεγεί χωρίστηκαν τυχαία σε 2 ομάδες: Therapeutic Horseback Riding και Barn Activity. Στη διάρκεια των 10 εβδομάδων, κάθε συνέδρια διαρκούσε 45 λεπτά, αποτελούνταν από 2 έως 4 συμμετέχοντες, το περιεχόμενο τους ήταν σχετικό με τα άλογα και κάθε συμμετέχοντας είχε από έναν εθελοντή ο οποίος χρησιμοποίησε μεθόδους διδασκαλίας για άτομα με ΔΦΑ. Στην ομάδα THR, ένας πιστοποιημένος εκπαιδευτής θεραπευτικής ιππασίας της PATH International, δίδασκε όλα τα μαθήματα και ακολούθησε τον οδηγό της μελέτης ο οποίος είχε διπλό στόχο:

- i. Θεραπευτικές δεξιότητες (ανάβαση, οδήγηση, στάση και τροχασμό)
- ii. Ιππικές δεξιότητες (οδήγηση από το έδαφος και φροντίδα του αλόγου)

Τα μαθήματα είχαν μια συγκεκριμένη ρουτίνα η οποία παρουσιαζόταν σε εικόνες:

- i. Φοράω κράνος
- ii. Περιμένω στον πάγκο
- iii. Ανεβαίνω στο άλογο
- iv. Μάθημα
- v. Κατεβαίνω από το άλογο
- vi. Περιποιούμαι το άλογο
- vii. Μαζεύω τον εξοπλισμό

και συμπεριλάμβαναν ασκήσεις ζεστάματος, εκμάθηση μιας νέας δεξιότητας και αποθεραπεία. Στο τέλος του μαθήματος, τα παιδιά φρόντιζαν το άλογο τους στον χώρο όπου θα μάζευαν τον εξοπλισμό του και ευχαριστούσαν το άλογο και τους εθελοντές.

Στην ομάδα BA, υπήρχε ένας εκπαιδευτής THR και ένας θεραπευτής μεταπτυχιακού επιπέδου ο οποίος είχε εμπειρία στη δημιουργία και τροποποίηση προγραμμάτων για παιδιά με ΔΦΑ. Οι συμμετέχοντες δεν είχαν επαφή με τα άλογα αλλά υπήρχε ένα λούτρινο άλογο σε φυσικό μέγεθος το οποίο ήταν βασικό κομμάτι για την διδασκαλία δεξιοτήτων ιππασίας. Από την 5η εβδομάδα, φάνηκε η ομάδα THR να έχει μεγαλύτερη βελτίωση σε σχέση με την BA η οποία δεν είχε σχέση με τα

46 Χρησιμοποιείται ευρέως σε όλο τον κόσμο ως ένα γρήγορο εργαλείο για την αξιολόγηση των επικοινωνιακών ικανοτήτων παιδιών το οποίο εντοπίζει ελλείμματα που συνδέονται με τις διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού. ([IKEE/ΑΠΘ](#))

άλογα. Στην THR υπήρξαν σημαντικές βελτιώσεις στις υποκλίμακες «Κοινωνική Αντίληψη» και «Επικοινωνία» καθώς και στην ποσότητα ήδη γνωστών και νέων λέξεων που αναφέρονται κατά τη διάρκεια μια κουβέντας.

Το αποτέλεσμα αυτής της μελέτης επιβεβαιώνει τα ευρήματα προηγούμενων αντίστοιχων μελετών υποδηλώνοντας πως υπάρχει ένα σημαντικό ενεργό συστατικό στην αλληλεπίδραση ανθρώπου-αλόγου που μπορεί να αποφέρει θετικές αλλαγές στην υπερκινητικότητα και την κοινωνική και επικοινωνιακή συμπεριφορά σε άτομα με ΔΦΑ.

Κεφάλαιο 3^ο

3.1 Πρόταση Μουσειοπαιδαγωγικής Δράσης: Tableaux Vivant

Κλείνοντας την έρευνα σχετικά με το μουσείο ως χώρο θεραπείας και τα σημαντικά αποτελέσματα της θεραπευτικής ιππασίας, ειδικά σε παιδιά με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού, θα ήθελα να προτείνω μια μουσειοπαιδαγωγική δράση στο National Horse Racing Museum.

Η δράση αυτή θα έχει την μορφή του Tableaux Vivant όπου τα παιδιά θα μπορούν να επιλέξουν ένα έργο τέχνης να αναπαραστήσουν. Καθώς το μουσείο στεγάζει και επανεκπαιδεύει άλογα τα οποία η καριέρα τους στον ιππόδρομο τελείωσε, θα υπάρχει η δυνατότητα αναπαράστασης έργου με άλογο από όποια παιδιά θέλουν.

Κοινό της μουσειοπαιδαγωγικής δράσης αυτής θα είναι παιδιά με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού ηλικίας 10 έως 12 όπου θα χωρίζονται σε ομάδες των 5-6 ατόμων. Χώρος διεξαγωγής θα είναι το ίδιο το μουσείο καθώς διαθέτει μεγάλους και ανάλογους χώρους.

Ακολουθούν τα στάδια υλοποίησης με τη διάρκεια να είναι περίπου στη μια με μιάμιση ώρα:

Στάδιο 1ο (διάρκεια 20'): Στοχευμένη ξενάγηση χωρίς υπερ-πληροφόρηση και με μικρά διαλείμματα με την αλλαγή των κτηρίων έτσι ώστε να μην κουραστούν τα παιδιά. Κατά την ξενάγηση θα μπορούν να διαλέξουν το έργο που θέλουν να αναπαραστήσουν με τους συνοδούς τους να τραβούν τις απαραίτητες φωτογραφίες για την διευκόλυνση των παιδιών.

Εικ.7 – Ξενάγηση στο μουσείο.

Στάδιο 2ο (διάρκεια 15’): Ξενάγηση στους χώρους της RoR όπου βρίσκονται τα άλογα. Εκεί μπορούν να παρακολουθήσουν τους εκπαιδευτές να φροντίζουν και να ετοιμάζουν το άλογο το οποίο θα χρησιμοποιηθεί για τη δράση.

Εικ.8 – Ξενάγηση στους στάβλους.

Στάδιο 3ο (διάρκεια 10’): Το στάδιο αυτό θα ξεκινήσει με μία σύντομη ιστορική παρουσίαση του αλόγου και της ιππασίας. Στη συνέχεια, σε ένα ξύλινο ομοίωμα αλόγου τα παιδιά θα μάθουν πολύ βασικά πράγματα όπως πως καθόμαστε στο άλογο, πως κρατάμε τα ηνία κ.α.

Ο φίλος μου το άλογο

Μέρος 1

Το άλογο

Στην Αρχαία Ελλάδα, εκτός από πιστός σύντροφος στον πόλεμο, ήταν και το μέσο του ανθρώπου για να κάνει αγροτικές δουλειές αλλά και τις μετακινήσεις του στην πόλη ή και την ύπαιθρο. Πήλινα σκεύη, μελανόμορφοι αμφορείς, παιδικά αλογάκια και άλλα, μαρτυρούν πόσο αγαπητό ήταν το ζώο αυτό. Παρ’ όλα αυτά, δεν μπορούσε ο καθένας να έχει άλογο καθώς κάποιος χρειαζόταν μισθούς δύο ετών για να το αποκτήσει.

Τα άλογα χωρίζονται σε φοράδες (θυληκά), βαρβάτα (αρσενικά) και κομμένα (αρσενικά στερωμένα) με μέσο όρο ζωής τα 30 έτη. Υπάρχουν πολλές διαφορετικές ράτσες με τις πιο γνωστές να είναι η Thoroughbred, P.R.E. (Spanish Horse), Friesian, Cob, Arabian κ.α.

Εικ. 11

Εικ. 12

Η αρχή της ιππασίας

Εκτός από τις δουλειές και τις μεταφορές, το άλογο εμφανίζεται ως αθλητής για πρώτη φορά το 680π.Χ. στις αρματοδρομίες και το 648π.Χ. στις ιπποδρομίες όπου ήταν αγωνίσματα των Ολυμπιακών Αγώνων. Το 1912 στην Στοκχόλμη, η ιππασία (Ιππική Δεξιότητα, Υπερπήδηση Εμποδίων, Ιππικό Τρίαθλο) αποτελεί επίσημο άθλημα των Ολυμπιακών Αγώνων. Στην Ελλάδα, η ιππασία ξεκίνησε οργανωμένα πριν τον Β’ Παγκόσμιο Πόλεμο όπου μια ομάδα αξιωματικών και ιδιωτών ίδρυσαν τον Ελληνικό Ιππικό Όμιλο. Από το 1990, με την δημιουργία της Ελληνικής Ομοσπονδίας Ιππασίας, υπάρχει μια συνεχής αύξηση του αθλητικού δυναμικού καθώς και η δημιουργία νέων Ιππικών Σωματίων. Σήμερα τα Ιππικά Σωματία ξεπαιρνούν τα 80 και η Ε.Ο.Ι. είναι μέλος της Διεθνούς Ομοσπονδίας Ιππασίας (Federation Equestre Internationale).

Εικ.9 – Εργασία στο μάθημα Μουσειοπαιδαγωγική: “Ο φίλος μου το άλογο: Καλπάζω-Χαμογελώ-Ονειρεύομαι”

Ο φίλος μου το άλογο

Μέρος 1

Εικ. 13

Χωρίς άλογο

Θα χρειαστούμε (θα παρέχονται από τον όμιλο):

1. Μία καρέκλα
2. Μία σέλα και ένα έποχο
3. Ένα υπόσαγμα
4. Ένα χαλινό

Η πρώτη επαφή θα είναι με τον εξοπλισμό του αλόγου. Σε μία καρέκλα θα τοποθετηθεί ο εξοπλισμός σαν να τον φορούσε ένα άλογο. Στην αρχή θα γίνει αναφορά στις απαραίτητες πληροφορίες για τον εξοπλισμό όπως βασικά του μέρη και ποια η χρήση τους. Στην συνέχεια, θα μάθουμε με ποια σειρά τοποθετούνται και τέλος, τα παιδιά θα μπορούν να κάτσουν στην καρέκλα αυτή για να μάθουν πως πρέπει να καθόμαστε σε ένα άλογο πριν πάμε στο πραγματικό.

Εικ. 14

Εικ.10 – Εργασία στο μάθημα Μουσειοπαιδαγωγική: “Ο φίλος μου το άλογο: Καλπάζω-Χαμογελώ-Ονειρεύομαι”

Στάδιο 4ο (διάρκεια 20'): Ξεκινά η δράση.

Tableaux Vivant

Μέρος 2

Παιχνίδι με τα άλογα

Θα χρειαστούμε:

1. Ένα κράνος (θα παρέχεται)
2. Μακρύ παντελόνι (θα αναφέρετε στην πρόσκληση)
3. Μποτάκια (θα αναφέρετε στην πρόσκληση)

Στο δεύτερο μέρος, τα παιδιά θα έχουν την ευκαιρία να διαλέξουν κάποιον από τους παρακάτω πίνακες για να αναπαριστούν με την απαραίτητη θεατρικότητα σαν να ήταν ο Βασιλιάς Τσάρλς ο Δεύτερος ή ο τζόκεϊ μετά από έναν αγώνα ή ο τζόκεϊ και ο άνθρωπος που τον προσέλαβε να τρέξει το άλογο του!

Εικ. 15

Εικ.

Εικ. 17, 18

Εικ.11 – Εργασία στο μάθημα Μουσειοπαιδαγωγική: “Ο φίλος μου το άλογο: Καλπάζω-Χαμογελώ-Ονειρεύομαι”

Στάδιο 5ο (διάρκεια 10'): Θα υπάρχουν ερωτηματολόγια αξιολόγησης για τους συνοδούς των παιδιών και στα παιδιά θα γίνουν απλές προφορικές ερωτήσεις.

Αξιολόγηση

Τρόπος αξιολόγησης

Στο τέλος της δράσης, θα υπάρξει αξιολόγηση της από τους γονείς μέσω ερωτηματολογίων. Για τα παιδιά, θα υπάρχουν χαρτιά και μαρκαδόροι για να χρησιμοποιήσουν ή να γράψουν πως ένιωσαν ερχόμενα σε επαφή με τα άλογα. Οι απαντήσεις γονέων και παιδιών, ανώνυμα, μπορούν να αναρτηθούν στη σελίδα του μουσείου.

Εικ. 19

Ερωτήσεις για τους γονείς

1. Βρήκατε ενδιαφέρον την δράση;
2. Θα πέρατε μέρος ξανά σε κάτι παρόμοιο;
3. Πιστεύετε ότι έμαθαν κάτι τα παιδιά μέσα από την δράση και αν ναι τι;
4. Υπήρξε κάτι που δεν σας άρεσε και αν ναι τι; [...]

Ερωτήσεις για τα παιδιά

1. Πέρασατε όμορφα;
2. Πως νιώσατε όταν είδατε τα άλογα; [...]

**** Οι ερωτήσεις αυτές θα γίνουν προφορικά και τα παιδιά μπορούν να τις απαντήσουν όπως θέλουν.**

Εικ.12 – Εργασία στο μάθημα Μουσειοπαιδαγωγική: “Ο φίλος μου το άλογο: Καλπάζω-Χαμογελώ-Ονειρεύομαι”

Για την δράση αυτή, τα παιδιά θα πρέπει να φορούν μακρύ παντελόνι και κλειστά παπούτσια. Το μουσείο θα παρέχει τον εξοπλισμό των παιδιών όπως κράνος, γάντια και προστατευτικά γιλέκα. Επίσης, εξαιτίας της πανδημίας του Covid-19, για τους εσωτερικούς χώρους θα τηρούνται τα απαραίτητα μέτρα προφύλαξης.

Το φωτογραφικό υλικό και τα βίντεο θα μπορούν να τα παραλάβουν οι συνοδοί μέσω cloud ή με USB.

Στα μικρά διαλείμματα που θα γίνουν το μουσείο μπορεί να προσφέρει νερό, χυμούς και δροσερά σνακ για όσους θέλουν ή μπορούν τα παιδιά να φέρουν κάτι δικό τους.

Συμπεράσματα

Ανακεφαλαιώνοντας, στην εργασία αυτή είδαμε πώς τα μουσεία από ένα κλειστό μέρος για λίγους, το οποίο μόνο φυλάσσει και εκθέτει αντικείμενα, έχουν γίνει ένας χώρος εκπαίδευσης και διασκέδασης για όλους. Το μουσείο τον 21ο αιώνα καλείται να μετασχηματιστεί σε χώρο συμπερίληψης, απευθυνόμενο σε όλες τις κοινότητες χωρίς διακρίσεις, ένας χώρος στον οποίο κάποιος θα μπορεί να χαλαρώσει, να μάθει, ακόμη και να “θεραπευτεί”.

Η καλλιτεχνική θεραπεία και η μουσειοπαιδαγωγική δεν είναι κάτι καινούργιο, αλλά ο συνδυασμός τους, μόλις τα τελευταία χρόνια εμφανίζεται στην βιβλιογραφία και μάλιστα με πολύ καλά αποτελέσματα. Ξεφεύγοντας από το άσπρο δωμάτιο με τα ιατρικά μηχανήματα, τον νοσοκομειακό εξοπλισμό και τους “άσπρους” ανθρώπους και πηγαίνοντας σε έναν χώρο γεμάτο εικόνες, χρώμα και αντικείμενα, ο επισκέπτης - θεραπευόμενος δεν αισθάνεται αμήχανα και άβολα αλλά εμπνέεται και αποκτά αυτοπεποίθηση.

Μελετώντας το ζήτημα της ένταξης και της συμπερίληψης ομάδων με ιδιαίτερες ευαισθησίες και εξατομικευμένες ανάγκες, η παρούσα εργασία κάνει μια πρόταση: μια μουσειοπαιδαγωγική δράση που συνδυάζει την καλλιτεχνική αλλά και την ιππική θεραπεία. Το National Horse Racing Museum είναι ένα μέρος με δύο παράλληλες λειτουργίες, είναι μια πινακοθήκη και ένας χώρος επανεκπαίδευσης αλόγων, δίνοντας στα ευφυή αυτά πλάσματα μία δεύτερη ζωή.

Αξιοποιώντας και συνδυάζοντας δημιουργικά τις δύο αυτές διαφορετικές λειτουργίες, προτείνεται ένας άμεσος τρόπος επικοινωνίας και βιωματικής εμπειρίας: ένα *tableux vivant* ή αλλιώς μία μουσειοπαιδαγωγική δράση που βασίζεται στην μίμηση. Παιδιά στο φάσμα του αυτισμού θα διαλέξουν ένα έργο τέχνης και θα το μιμηθούν με τα αντικείμενα αλλά και τα άλογα του μουσείου. Έτσι, για λίγο, δημιουργούν τη δική τους θεατρική στιγμή. Η βιωματική επαφή με τα ζώα και η διαδικασία της επιλογής των έργων τέχνης, δίνουν την ευκαιρία στα παιδιά αυτά να κοινωνικοποιηθούν, να φανταστούν και να διασκεδάσουν, κάνοντας κάτι ξεχωριστό που εάν δεν ήταν το μουσείο αυτό, δεν θα ήταν εφικτό.

Η επαφή των παιδιών με το εξειδικευμένο προσωπικό του μουσείου, η εκπαίδευσή τους σχετικά με τον ιππόδρομο σε βασικές έννοιες αλλά κυρίως η επαφή τους με τα άλογα, ένα ζώο που από την κλασική Ελλάδα έχει συνδεθεί με εναλλακτικούς τρόπους θεραπείας, μπορούν να συμβάλλουν καθοριστικά στην

κοινωνικοποίησή τους. Η ανάπτυξη σχέσης μέσω της δράσης με τα άλογα στον χώρο του μουσείου αναπτύσσει επικοινωνιακές και συναισθηματικές δεξιότητες, με απώτερο στόχο την λειτουργική σχέση των παιδιών με το περιβάλλον, οικογενειακό, εκπαιδευτικό, κοινωνικό, διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση ενός βιώσιμου μέλλοντος για όλους.

Βιβλιογραφία

1. Apollodorus of Athens (1921). *Apollodorus The Library*. Translated by Frazer, J.G., Sir. London: W. Heinemann. (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 14.11.2022 <https://archive.org/details/library00athegoog>)
2. Brown-Treadon, C., (2022). “*The Power of Museums for Therapeutic Reparation*.” In Editors Mitra Reyhani Ghadim and Lauren Daugherty. *Museum-based Art Therapy. A collaborative Effort with Access, Education and Public Programs*. New York: Routledge. 48-88.
3. Brown-Treadon, C., (2016). *Bringing Art Therapy into Museums* in Editors David E. Gussak and Marcia L. Rosal. *The Wiley Handbook of Art Therapy*. New York: John Wiley & Sons. 489-497 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 30.03.2023 <https://doi.org/10.1002/9781118306543.ch47>)
4. Chopra, N., (2020). *Thesis: Art Therapy Programs in Museums and Art Galleries: A Program Proposal for Adolescents*. Indiana University, Bloomington. (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 29.04.2023 <https://scholarworks.iupui.edu/handle/1805/22873>)
5. Evans, B., (2013). *How autism became autism: The radical transformation of a central concept of child development in Britain*. Hist Human Sci. 2013 Jul;26(3):3-31. doi: 10.1177/0952695113484320. PMID: 24014081; PMCID: PMC3757918 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 08.10.2022 <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3757918/#:~:text=The%20concept%20of%20autism%20was,concept%20he%20had%20also%20created>)
6. Freed-Brown, E., (2010). *Thesis: A Different Mind: Developing Museum Programs for Children with Autism*. Seton Hall University, New Jersey. (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 18.05.2023 https://scholarship.shu.edu/theses/15/?utm_source=scholarship.shu.edu%2Ftheses%2F15&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages)
7. Gabriels RL, Pan Z, Dechant B, Agnew JA, Brim N, Mesibov G., (2015). *Randomized Controlled Trial of Therapeutic Horseback Riding in Children and Adolescents With Autism Spectrum Disorder*. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry. 2015 Jul;54(7):541-9. doi: 10.1016/j.jaac.2015.04.007. Epub 2015 May 5. PMID: 26088658; PMCID: PMC4475278 (ημερομηνία τελευταίας

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4475278/>)

8. Ioannides, E., (2016). *Museams as Therapeutic Enviroments and the Contribution of Art Therapy*. Museum International, 68:3-4, 98-109, DOI: 10.1111/muse.12125 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 05.03.2023 <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1111/muse.12125>)
9. King, L., (2018). *Thesis: Art Therapy and Art Museums: Recommendations for Collaboration*. Indiana University, Bloomington. (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 29.04.2023 <https://scholarworks.iupui.edu/handle/1805/16338>)
10. Lajeunesse M., Legari S., (2019). Museum Therapy. (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 17.05.2023 <https://www.aam-us.org/2019/11/01/museum-therapy/>)
11. Patmali, L., (2017). *Art therapy in museums*. (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 29.04.2023 <https://www.museum.com/art-therapy-in-museums/>)
12. Simon, (2013). *The autism-friendly benefits of museums*. (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 15.05.2023 <https://www.arnabontempsmuseum.com/the-autism-friendly-benefits-of-museums/>)
13. Wei, Z., Zhong C., (2022). *Museums and art therapy: A bibliometric analysis of the potential of museum art therapy*. Front. Psychol. 13:1041950. doi: 10.3389/fpsyg.2022.1041950. (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 29.04.2023 <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2022.1041950/full>)
14. Αραμπάτζη, Κ., (2020). *Διπλωματική Εργασία: Ο κοινωνικός ρόλος μουσείων: η περίπτωση Μουσείων Τέχνης στη Θεσσαλονίκη - Η συμβολή των τριών Μουσείων Εικαστικών Τεχνών Θεσσαλονίκης (MOMus) στη συμπερίληψη προσφύγων/μεταναστών από το 2015 μέχρι σήμερα*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη. (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 06.05.2023 <http://ikee.lib.auth.gr/record/320996/files/GRI-2020-28460.pdf>)
15. Γαρεφαλάκη, Ε., (2019). *Διπλωματική Εργασία: Η Καλλιτεχνική Θεραπεία στο σύγχρονο μουσειακό περιβάλλον. Μελέτη περίπτωσης τα άτομα με ψυχικές διαταραχές*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Αθήνα. (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 29.04.2023 <https://apothesis.eap.gr/archive/item/157633>)

16. Καρυδάκη, Α., (2013). *Μεταπτυχιακή Εργασία: Η μουσειοπαιδαγωγική και η ανάπτυξη της. Το μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού και η εφαρμογή εκπαιδευτικού προγράμματος σε μαθητές της Ε' Δημοτικού*. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος. (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 02.03.2023 <https://core.ac.uk/download/132823258.pdf>)
17. Ματσούκα, Μ., (2015). *Πτυχιακή Εργασία: Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή, Αυτισμός, Αιτιολογικές Προσεγγίσεις και Εκπαιδευτικά Θεραπευτικά Προγράμματα*. Τ.Ε.Ι. Δυτικής Ελλάδας, Πάτρα. (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 16.09.2022 <http://repository.library.teimes.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/4244/ΔΙΑΧΥΤΗ%20ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ%20ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ%20ΑΥΤΙΣΜΟΣ%20ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ%20ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ%20ΚΑΙ%20ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ%20ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΑ%20ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ..pdf?sequence=1&isAllowed=y>)
18. Μαυρουδή, Μ., (2022). *Ανοιχτά στο κοινό, προσβάσιμα και χωρίς αποκλεισμούς, τα μουσεία προωθούν την ποικιλομορφία και τη βιωσιμότητα*. (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 28.10.2022 <https://elculture.gr/neos-orismos-gia-to-mouseio-apo-to-icom/>)
19. Μπογιατζόγλου, Φ., (2016). *Πτυχιακή Εργασία: Θεραπευτική Ιππασία σε άτομα με Εγκεφαλική Παράλυση και Αυτισμό*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, Θεσσαλονίκη.
20. Μωραΐτου, Σ., (2003). *Πτυχιακή Εργασία: Η Μουσειοπαιδαγωγική Ελλάδα. Κατάρτιση και Επιμόρφωση*. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος. (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 28.10.2022 <https://ir.lib.uth.gr/xmlui/bitstream/handle/11615/3114/P0003114.pdf?sequence=1&isAllowed=y>)
21. Νικονάνου, Ν., (2021). *Μουσειοπαιδαγωγική: Από την θεωρία στην πράξη*. 12η έκδ. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
22. Πρίφτη-Κοζέτα, Δ., (2014). *Πτυχιακή Εργασία: Αυτισμός*. Α.Τ.Ε.Ι., Καλαμάτα. (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 16.09.2022 http://nestor.teipel.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/13741/SEYP_LOGO_00031_Medium.pdf?sequence=1)
23. Φιοράκης, Ν., (2017). *Πτυχιακή Εργασία: Μορφές Ιππασίας-Ιππασία για όλους*. Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Αθήνα. (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 14.11.2022

e)

Εικόνες	Πηγή
Εικ.1 Art Hive	https://www.mbam.qc.ca/en/news/first-art-hive-in-a-museum-at-the-mmfa/
Εικ.2 Opening 1983	https://www.nhrm.co.uk/
Εικ.3 Pot8os Skeleton	https://www.nhrm.co.uk/museums/national-horseracing-museum/
Εικ.4 The King's Bedroom	https://www.nhrm.co.uk/museums/palace-house/
Εικ.5 Breeding a British Thoroughbred	https://www.nhrm.co.uk/museums/national-horseracing-museum/
Εικ.6 Behind the Scenes tours	https://www.nhrm.co.uk/museums/rothschild-yard/
Εικ.7 Ξενάγηση στο μουσείο	https://www.nhrm.co.uk/museums/national-horseracing-museum/
Εικ.8 Ξενάγηση στους στάβλους	https://www.nhrm.co.uk/
Εικ.9-12	Εργασία στο μάθημα Μουσειοπαιδαγωγική: “Ο φίλος μου το άλογο: Καλπάζω-Χαμογελώ-Ονειρεύομαι”